

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Становлення мікротопонімії Житомирського Полісся»,

здобувача наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

Сарган Надії Юріївни

У межах України досліджено мікротопонімікон низки регіонів: Буковини, частково Закарпаття, Івано-Франківщини, Львівщини, Наддністрянщини, Поділля, Покуття, Уманщини, Північної та Центральної Хмельниччини. Однак у цьому переліку немає Житомирщини, передусім її поліської частини – важливого історично-географічного регіону, заселеного слов'янами з давніх часів, принаймні з раннього середньовіччя. У цьому контексті дисертація «Становлення мікротопонімії Житомирського Полісся», яку підготувала аспірантка відділу Н.Ю. Сарган, надзвичайно важливе дослідження, адже це ще один крок до фахового опису мікротопонімікону всієї України.

Актуальність роботи зумовлена потребою фіксації, систематизації та поглибленого наукового аналізу назв місцевих географічних об'єктів Житомирського Полісся, які ще не були об'єктом спеціального комплексного лінгвістичного дослідження. Зважаючи на це, Н.Ю. Сарган, зібравши близько 8 тисяч місцевих назв локальних топооб'єктів, поставила за мету здійснити лексико-семантичний аналіз твірних основ відповідних мікротопонімів і з'ясувати їхні словотвірно-структурні особливості в контексті природно-географічних умов та культурно-історичних процесів цієї території, врахувавши особливості мови місцевих жителів. Зазначена праця має безперечну наукову новизну, адже в ній уперше на основі сформованого реєстру мікротопонімів Житомирського Полісся запропоновано лексико-семантичний, структурно-словотвірний та етимологічний аналіз цього класу власних географічних назв на синхронному і діахронному рівнях.

Дослідження Н.Ю. Сарган розширює та поглиблює уявлення про закономірності формування і функціонування онімної лексики, наголошує на

особливій ролі мікротопонімії в загальній ономастичній системі, пропонує структурно-словотвірний та лексико-семантичний аналіз мікротопонімів Житомирського Полісся – у цьому його безперечне теоретичне значення, тоді як укладення Словника мікротопонімів Житомирського Полісся, а також залучення місцевих назв до komponування регіональних ономастичних довідників – це його практичне значення.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній здійснено лексико-семантичний, структурно-словотвірний та етимологічний аналіз мікротопонімів Житомирського Полісся не лише на синхронному, а й на діяхронному рівнях. Загалом проаналізовано 7350 мікротопонімів, уведено в науковий обіг близько 5 тисяч назв місцевих локальних топооб'єктів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, опрацьованих джерел і додатку з індексом паспортизованих мікротопонімів.

У вступній частині обґрунтовано актуальність дослідження; сформульовано його мету й основні завдання; визначено об'єкт, предмет, методи, наукову новизну, теоретичне й практичне значення та окреслено джерельну базу; схарактеризовано структуру дисертаційної праці.

У першому розділі окреслено теоретичні засади української й слов'янської ономастики, зокрема мікротопонімії як спеціального розділу топоніміки, що вивчає назви дрібних географічних об'єктів. Дослідниця справедливо констатує, що мікротопоніми перебувають на перетині лінгвістичних, історичних, етнокультурних і географічних студій, об'єктивно визначає особливості мікротопонімів, наголошуючи, зокрема, на їхньому тісному зв'язку з апелятивною лексикою, вузькій локалізації й здебільшого недовготривалості.

У другому розділі здійснено розподіл назв за лексико-семантичними групами та підрахунок кількісного співвідношення мікротопонімів у кожній із них. Окремо проаналізовано відапелятивні мікротопоніми, до яких належать похідні від географічних термінів і лексем, що позначають поняття, пов'язані з діяльністю людини; відонімні мікротопоніми, серед яких похідні від чоловічих імен слов'янського та християнського походження, прізвищевих назв (прізвищ і

прізвиськ), а також мотивовані топонімами – суміжними гідронімами, ойконімами або іншими мікротопонімами. Н.Ю. Сарган переконливо ілюструє вплив на мотивацію місцевих мікротопонімів природних умов Житомирського Полісся, зокрема його рельєфу, ґрунтів, гідрографічної мережі, місцевого рослинного і тваринного світу. Це дало їй справедливі підстави стверджувати, що мікротопонімія Житомирського Полісся відображає взаємозв'язок між природними умовами і господарською діяльністю регіону та є важливим елементом культурної спадщини місцевого населення.

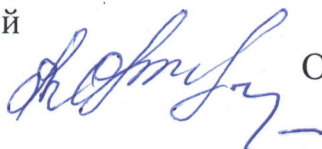
У третьому розділі схарактеризовано способи творення мікротопонімів досліджуваного регіону. Назви локальних топооб'єктів класифіковано та проаналізовано в межах трьох груп: простих (однокореневих), складних (двоосновних однослівних) і складених. Особливу увагу дослідниці привертають назви мікротопооб'єктів із архаїчним суфіксом **-їь*, яких у досліджуваному регіоні хоч і незначна кількість (*Мислобож*, *Незнаніж*, *Хотиж*), проте їх наявність свідчить про праслов'янський характер низки тутешніх топонімів. Проаналізовані складні мікротопоніми формально однослівні, але утворені морфолого-синтаксичним способом складання, наприклад: *Велибокъ*, *Животхоръ*. Серед складених мікротопонімів – двослівні та багатослівні утворення, які Н.Ю. Сарган правильно класифікувала за моделями «іменник + прикметник» (*Великій Лѣсъ*), «іменник + іменник» (*Луг Ширина*), «числівник + іменник» (*Лози Перші – Лози Другі*, *Три дев'ятки*), наявні описові конструкції, що містять у своєму складі три та більше компонентів: *Бродни Московецький Чесок*, *Скеля Голова Чацького*, *Новé єврэйське кладбище*.

Підсумовуючи результати дослідження «Становлення мікротопонімії Житомирського Полісся», Н.Ю. Сарган доходить об'єктивних, що впливають із аналізу фактичного матеріалу, висновків: мікротопоніми Житомирського Полісся належать до двох лексико-семантичних груп – апелятивної та онімної; місцеві назви локальних топооб'єктів утворено за допомогою різних способів: онімізації географічних термінів та антропогенної лексики, суфіксальним, конфіксальним і морфолого-синтаксичним; мікротопонімна система

досліджуваного регіону сформувалася під впливом характерних природних умов Житомирського Полісся, відображає зв'язок із культурно-історичними та діалектними особливостями краю.

Наукова новизна самостійного наукового дослідження «Становлення мікротопонімії Житомирського Полісся», зміст дисертації, вагомі теоретичне й практичне значення роботи, ґрунтовні висновки, ретельно укладений додаток мікротопонімів (237 с.) дають переконливі підстави рекомендувати дисертаційну роботу для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Голова засідання
провідний науковий співробітник
відділу історії української мови та
ономастики Інституту української
мови НАН України, доктор
філологічних наук, старший
науковий співробітник

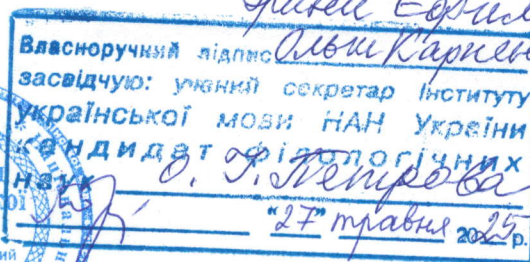
Ольга КАРПЕНКО

Секретар
старший науковий співробітник.
відділу історії української мови та
ономастики Інституту української
мови НАН України,
кандидат філологічних наук

Ірина ЄФИМЕНКО

«27» травня 2025 року

Ірина Єфименко
Ольга Карпенко

О. Р. Менькова
«27» травня 2025 р.